

K OZDRAVNÉ FUNKCI HUMORU VE ŠKOLE

Jiří SEDLÁK

Souhrn:

Ve svém příspěvku pro 2. konferenci Škola a zdraví 21 se zaměřím nejprve na ozdravnou funkci humoru vůbec a poté na ozdravnou funkci humoru ve škole.

Klíčová slova: humor, škola, smích, ozdravná funkce humoru a smíchu, humor a učitel

K ozdravné funkci humoru vůbec

Už tradovaná lidová moudrost praví, že „Veselá mysl – půl zdraví“. Herec Jiří Sovák nazval prostřední díl své vzpomínkové trilogie „Smích léčí“. Lékaři nám potvrdí, že smích procvičí lícní svalstvo, zmasíruje bránici, prohloubí dýchání, zapůsobí příznivě na krevní oběh, upraví hladinu adrenalinu, omývá psychiku od všech starostí, smutku, nudy. Lékařská věda objevila, že při humoru – veselé náladě – smíchu se vyplavují v mozku endorfiny, které působí na člověka blahodárně. Možná by k zdárné léčbě spousty neduhů lékaři mohli a měli předepisovat anekdoty, komické scénky, vymyšlené legračních nesmyslů, jak radí publicista Emil Sokol. V roce 1986 se v USA zrodila myšlenka „léčby humorem“. V ČR na ni navázali tzv. humorní klauni, kteří docházejí na dětská oddělení téměř čtyřiceti nemocnic, aby překonávali strach, smutek a nudu dětských pacientů.

Za moudré lze tedy považovat, když po první světové válce Američané jásali s dramatikem E. O'Neillem „Laugh! Laugh! Fear is no more! Death is dead!“ A následovala stálá výzva „Keep smiling!“

K ozdravné funkci humoru ve škole

Již J. A Komenský v *Informatoriu školy mateřské* ukládá rodičům, „aby dívky jejich v veselosti a potěšení nedostatku nesnášely“. A po rodičích následuje škola: Škola budiž hrou! Vážná teorie, obsah *Brány /jazyků/* budiž jí podán divadelní praxí, „komickou praxí“.

V Komenského duchu využívali a využívají mysliví učitelé humor pedagogicky.

Motivace humorem: Jedna učitelka na prvním stupni ZDŠ v Brně „uzdravovala“ své žáky z netečnosti a motivovala je k zájmu o práci v hodině tím, že jim slíbila: „Budeme-li dnes dobře pracovat, přečtu vám na konci hodiny něco (zase něco) z Ladova *Kocoura Mikeše*.“

Kázeň a humor: Potvrzuje se jako obecná zkušenost, že pedagog-humorista, který umí užít vtipu a humoru na pravém místě a v pravý čas, má ve škole normální, ba vzornou kázeň. U učitele slabocha však může přebujet rozpustilost žáků. Tedy: Učitel musí u žáků mít autoritu svou vzdělaností, vlastní příkladností, láskyplným vztahem k nim a používat humor promyšleně a s mírou.

K pozornosti a humoru: O tom psal už redaktor časopisu *Komenský* J. Havelka v jeho prvním ročníku (20. 3. 1873 v článku *Škola a humor*): „Což nám pomůže pokřikovati na žáky: „pozor dejte!“, „nebuďte ospalými!“, „sem se dívejte!“, když nepozornost ta nezřídká odtud jde, že předmětem samým

duch se unavil (...) I duchu změnami občerstvení poskytnouti se má (...) Tu právě humor jest nám zavolati na pomoc (...) Mládež po malé také přestávce zapomene na unavenost a pracuje s chutí a radostí dále (...)“ /Aktivní pozornost žáků, včetně jejích blokády, zkoumal psycholog MU Vilém Chmelař./

Pedagogův zločin: zneužití humoru: Přímo pedagogickým zločinem je, když učitel ironizuje, posmívá se, vysmívá se před třídou některým žákům. Tito žáci se zatvrdí nejen proti takovému učiteli, ale mohou začít zaujímat záporný postoj ke škole a dokonce i vůči společnosti dospělých vůbec. Paradoxně takový učitel může nevědomky a nechtěně přispět i k případné deliventnosti těchto žáků.

Výchova humorem ke smyslu pro humor: Budeme-li podněcovat žáky, aby sami vymýšleli žertovné hádanky, sestavovali rozmarná přání svým blízkým k narozeninám, humorné doprovodné textíky k vánočním dárkům, sestavovat originální veselé říkánky při bezbolestném velikonočním mrsकुtu-pomlázce děvčat, vést je k literárnímu zpracování jejich veselých zážitků a příhod, případně i k vymýšlení humorných scének atd., pak jejich, to jest „žákovským humorem“ (tedy nejen naším kantorským), se nám bude dařit pěstovat v nich smysl pro humor. To bude mít pro ně kladný význam nejen osobní, ale i společenský. Navíc vyrostou v optimisty a mnohdy i v altruisty.

Něco z literatury k humoru ve škole

KRÁTKÝ, F. Hodnota a skutečnost humoru. Příspěvek k filosofii výchovy. Praha: 1947.

GRAF, U. *Kabaret matematiky*. Praha: 1943.

PECKA, D. *Ze zápisníku starého profesora*. Praha: 1944.

Umění stárnouti za školou. Praha: 1945.

Humor za katedrou. Sebral a uspoř. Zd. Konečný (...) Praha: 1961.

PÁVEK, M. *Třída jako řemen. Jihočeská bufonerie*. Praha: 1981.

ŽÁK, J. *Študáci a kantoři*. Praha: 1982.

RICHTER, V. *Žákovské perličky*. Praha: 1984.

Před tabulí, za tabulí. Praha: 1992.

Školní perličky. Z kateder a posledních lavic. Olomouc: 1994.

Kantorské překlepy aneb Mudrosloví lidu učitelského. Beroun: 1997.

KOHOUT, J. *Kantorův notes*. 2. vyd. Praha: 1986.

SAMEC, I. *Škola je když...* České Budějovice: 1988.

BEŠŤÁKOVÁ, E. *Kantorka a já*. Plzeň: 1992.

BARTŮNĚK, P. *Smích z poslucháren /lékařských fakult/*. Praha: 1991.

JÍCHA, J. *Převít na vysoké škole aneb jak vystudovat a nezblbnout*. Praha 2002.

V Brně 27. 7. 2006

Doc. PhDr. Jiří Sedlák, CSc. (1924) -
filosof-etik